

UUSI KILPAILUOIKEUS

Petri Kuoppamäki

3., uudistettu painos

Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja tekijä
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Outi Pallari
Taitto: NotePad

ISBN 978-952-14-3116-6
ISBN 978-952-14-3117-3 (verkkokirja)

BALTOprint, Liettua 2018

Palaute kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

Sisällys

ALKUSANAT	V
LYHENTEET	XXI
I KILPAILUOIKEUDEN PERUSTEET	1
Termistöä	1
1 Kilpailunrajoitukset ja taloudellinen kilpailu	2
2 Talousteoria ja käytännön kilpailupolitiikka	6
3 Miksi kilpailua suojellaan?	10
3.1 Allokatiivinen tehokkuustappio	12
3.2 Dynaaminen tehottomuus	14
3.3 Tulonsiirrot kuluttajilta monopoliyritykselle	15
3.4 Tehokkuuspuolustus	16
3.5 Kilpailu yhteiskunnallisesti tarkasteltuna	21
4 Oikeudellinen kehitys	23
4.1 Kilpailuoikeuden historiallinen tausta	23
4.2 EU:n kilpailuoikeus	27
4.3 Kehitys Suomessa	30
4.4 Vuoden 2011 kilpailulaki	37
5 Kilpailulain tavoitteet ja tulkinta	41
6 Kilpailulain soveltamisala	48
6.1 Asiallinen soveltamisala	48
6.1.1 Työmarkkinat	48
6.1.2 Maatalous	49
6.2 Alueellinen soveltamisala	51
6.3 Kilpailulain suhde EU:n kilpailuoikeuteen	52

6.4	Elinkeinonharjoittaja	57
6.5	Julkiset kilpailunrajoitukset ja kilpailuneutraliteetti	61
7	Kilpailuviranomaiset ja menettely pääpiirteittäin	72
7.1	Kilpailu- ja kuluttajavirasto.....	72
7.2	EU:n viranomaisverkosto.....	80
7.3	Markkinaoikeus	82
8	Seuraamukset kilpailusääntöjen rikkomisesta	83
8.1	Menettelyn kieltäminen.....	84
8.2	Puolustautumisoikeudet.....	85
8.3	Seuraamusmaksu	90
8.4	Leniency-menettely kartelliasioissa.....	101
8.5	Sopimusten pätemättömyys	111
8.6	Vahingonkorvaus	116
II	KILPAILUA RAJOITAVAT SOPIMUKSET JA HYÖDYLLISTEN SOPIMUSTEN SALLIMINEN	131
1	Lähtökohtia	131
2	Kartellikiellon alaan kuuluvat sopimukset, päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat	134
2.1	Vakavimmat kilpailunrajoitukset.....	136
2.2	Sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu toiminta.	138
2.3	Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymät	140
2.4	Kielletty yhteistyö digitaalisilla markkinoilla	141
2.5	Konserninsisäiset sopimukset.....	146
2.6	Epäitsenäiset kauppaedustajat	146
2.7	Vähämerkitykselliset kilpailunrajoitukset	148
2.8	Rule of reason.....	150
3	Hyödyllisten sopimusten salliminen.....	152
III	HORISONTAAISET KILPAILUNRAJOITUKSET	161
1	Yleistä	161
2	Hintakartellit	167
3	Tarjouskartellit.....	183
4	Tuotannonrajoitukset ja markkinoiden jakaminen	186
4.1	Tuotannonrajoitukset	186
4.2	Markkinoiden jakaminen.....	188

4.3	Hankintalähteiden jakaminen.....	191
4.4	Kollektiivinen boikotti.....	193
4.5	Yrityskauppoihin liitetyt kilpailukieltosopimukset	193
5	Horisontaalisia sopimuksia koskevat ryhmäpoikkeukset.....	197
5.1	Tutkimus- ja kehityssopimukset.....	200
5.2	Teknologiansiirtosopimukset	206
5.3	Erikoistumisopimukset	207
6	Horisontaalisia sopimuksia koskevat suuntaviivat	209
IV	VERTIKAALISET KILPAILUNRAJOITUKSET	213
1	Johdanto	213
2	Kehitys EU:ssa.....	215
3	EU:n uuden mallin mukaiset ryhmäpoikkeusasetukset.....	217
3.1	Kehitys EU:ssa ja muutoksen taustaa	217
3.2	Vertikaalisia sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus	221
4	Määrä hinnoittelu	226
5	Muut kuin hinnoittelua koskevat vertikaaliset rajoitukset	233
5.1	Yksinomaisuussopimukset	233
5.2	Verkkokauppa.....	237
5.3	Selektiivinen jakelu.....	240
V	MÄÄRÄÄVÄN MARKKINA-ASEMAN VÄÄRINKÄYTTÖ.....	247
1	Yleistä	247
2	Määräävä markkina-asema	251
2.1	Määräävän markkina-aseman tunnusmerkistö ...	253
2.1	Markkinarakenne, markkinakäyttäytyminen ja markkinatulokset.....	256
2.3	Riippuvuussuhteen merkitys.....	258
2.4	Relevanttien markkinoiden määrittely	264
2.4.1	Relevantit hyödykemarkkinat.....	265
2.4.2	Relevantit maantieteelliset markkinat	273

2.5	Kokonaisvaltainen tarkastelu.....	277
2.6	Yhteinen määräävä asema	283
3	Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö	291
3.1	Väärinkäytön yleiset tunnusmerkit	291
3.2	Toimituksesta kieltäytyminen	298
3.3	Määräävässä asemassa oleva yritys ja immateriaalioikeudet	302
3.3.1	Yleistä	302
3.3.2	Väärinkäytön tyyppitilanteita	304
3.3.3	Magill ja IMS Health.....	306
3.4	Yksinomaisuussopimukset	310
3.5	Jälleenmyynti- ja käyttörajoitukset.....	313
3.6	Sidonta	314
3.7	Hintasyrjintä	322
3.7.1	Alueellinen hintasyrjintä	324
3.7.2	Hintaruuvi	326
3.7.3	Kansallisuuteen perustuva syrjintä	328
3.7.4	Kotimaista käytäntöä	328
3.7.5	Kilpailuun vastaaminen	330
3.8	Sallitut ja kielletyt alennuskäytännöt.....	333
3.8.1	Määräalennukset.....	335
3.8.2	Funktionaaliset alennukset.....	336
3.8.3	Uskollisuusalennukset.....	336
3.8.4	Tavoitealennukset.....	339
3.8.5	Sitovat alennukset	340
3.9	Saalistushinnoittelu.....	343
3.10	Ristisubventointi.....	347
VI	YRITYSKAUPPAVALVONTA	353
1	Yrityskauppa- valvonnan tavoitteet ja merkitys kilpailuvalvon- nassa.....	353
1.1	Yrityskauppojen kilpailuvaikutukset	355
1.2	Yrityskauppa- valvonnan suhde kilpailulain kieltoihin	359
1.3	Suhtautuminen yrityskauppoihin Suomen kilpailupolitiikassa	360
1.4	Yrityskauppa- valvonnan tavoitteita ja periaatteita	361

2	Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltamisala	363
2.1	Yrityskaupan määritelmä	364
2.1.1	Määräysvallan hankkiminen	365
2.1.2	Liiketoiminnan hankinta	368
2.1.3	Sulautuminen.....	369
2.1.4	Toiminnallisesti itsenäisen yhteisyrityksen perustaminen	369
2.1.5	Yrityskaupan liittämisrajoitukset.....	371
2.2	Liikevaihtorajat.....	371
2.3	EU:n sulautuma-asetuksen soveltamisala.....	375
3	Menettely pääpiirteittäin.....	376
3.1	Ilmoitusvelvollisuus	376
3.2	Yrityskauppailmoituksen käsittely Kilpailu- ja kuluttajavirastossa.....	379
3.3	Täytäntöönpanokielto	381
3.4	Ilmoitusvelvollisuuden ja täytäntöönpanokiellon laiminlyönnin seuraamukset	382
3.5	Yrityskauppaa koskevan asian käsittely markkinaoikeudessa.....	383
3.6	Asian ottaminen uudelleen käsiteltäväksi	384
4	Yrityskaupan kieltäminen ja ehtojen asettaminen.....	385
4.1	Kieltotunnusmerkistö	386
4.2	Määrävän markkina-aseman syntyminen tai vahvistuminen	388
4.3	SIEC-testi.....	391
4.4	Kilpailun olennainen estyminen	396
4.5	Tehokkuusvaikutukset ja failing company -puolustus.....	396
4.6	Ehtojen asettaminen	403
4.7	Yrityskauppavalvonnan linjauksia	410
4.7.1	Horizontaaliset yrityskaupat.....	411
4.7.2	Vertikaaliset yrityskaupat	415
4.7.3	Monialayrityskaupat.....	418

VII JULKISET HANKINNAT	421
1 Johdanto	421
1.1 Julkisten hankintojen kansainvälisestä sääntelystä	422
1.2 Julkisten hankintojen sääntelyn tavoitteet ja keskeiset periaatteet	426
2 Julkisia hankintoja koskevien säännösten soveltamisala	433
2.1 Mitä tarkoitetaan julkisella hankinnalla?	433
2.1.1 Hankinnan yleismääritelmä	433
2.1.2 Hankintatyypit	436
2.2 Hankintayksiköt, joihin säännöksiä sovelletaan..	443
2.3 Kynnysarvot ja niiden merkitys.....	448
2.3.1 Yleistä	448
2.3.2 Kotimaiset kynnysarvot	449
2.3.3 EU-kynnysarvot.....	450
2.3.4 Hankinnan kokonaisarvon laskeminen ...	451
2.3.5 EU:n sisämarkkinaoikeuden periaatteet ..	453
2.3.6 Peruspalvelusektori.....	454
3 Hankinnoissa noudatettavat menettelysäännöt.....	457
3.1 Yleinen kilpailuttamisvelvoite	457
3.2 Poikkeukset kilpailuttamisvelvollisuudesta	459
3.3 Vaihtoehtoiset hankintamenettelyt.....	468
3.3 Tarjouspyynnölle asetetut vaatimukset.....	480
3.4 Kelpoisuutta vailla olevan ehdokkaan tai tarjoajan sulkeminen tarjouskilpailun ulkopuolelle.....	486
3.5 Tarjouksen hylkääminen	490
4 Hankinnasta päättäminen	493
4.1 Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta.....	493
4.2 Kirjallinen hankintapäätös	496
5 Oikeusturvakeinot	501
5.1 Oikeussuojajärjestelmän kehityksestä.....	501
5.2 KKV:n hankintavalvonta	502
5.3 Valitus markkinaoikeudelle	505
5.4 Reaalikeinot.....	509

5.5	Hyvitysmaksu	511
5.6	Vahingonkorvaus	514
5.7	Tehottomuusseuraamus	518
5.8	Seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen.....	521
5.9	Hankintaoikaisu	523
5.10	Muut keinot hankintaratkaisun korjaamiseksi....	525
LIITTEET		527
	Kilpailulaki 12.8.2011/948.....	527
	Laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista 9.12.2016/1077	543
	Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeus- sopimuksista 29.12.2016/1397	547
	Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja posti- palvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 29.12.2016/1398.....	610
KIRJALLISUUTTA		661
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO		679
ASIAHAKEMISTO		685

Alkusanat

Kirjan tarkoituksena on tarjota lukijalle kilpailuoikeuden ydinsisältö muodossa, jossa mennään pintaa syvemmälle, mutta säilytetään sivumäärä kohtuullisena. Ryhtyessäni kirjoitustyöhön tarkoitukseni oli saattaa ajan tasalle teokseni Kilpailuoikeuden perusteet (2000, 2. painos 2001). Näin laajan kirjoitushankkeen läpivienti ei nykyisessä tehtävässäni ole realistista kuin loma-aikoina. Kesähelteillä muutosten määrä osoittautui siinä määrin suureksi, että syntyi uusi teos. Kun sisällön ohella lähtökohdat muuttuivat työn edistyessä, kirjan nimeäminen uudelleen on perusteltua. Tavoitteeksi kiteytyi osoittaa paitsi se, mikä kilpailuoikeudessa tällä hetkellä on olennaista, myös kuvata uusia kehityssuuntia ja ratkaisuaan odottavia ongelmia.

Kirjan nimi Uusi kilpailuoikeus kuvaa ensinnäkin sitä, että oikeudenala on viime vuosina uudistunut voimakkaasti. EY:n kilpailuoikeuden modernisaatiolla eurooppalainen kilpailuvalvonta organisoitiin uudestaan. EY:n uusi perusasetus 1/2003 tuli voimaan 1.5.2004. Samana päivänä astui voimaan kilpailulain uudistus (L 2004/318), jolla kansallinen normisto aineellisoikeudellisesti harmonisoitiin EY-oikeuden kanssa. Kansalliset kilpailuviranomaiset soveltavat suoraan EY:n kilpailuoikeutta kaikissa niissä tapauksissa, joissa kilpailunrajoituksella voi olla vaikutusta EU-jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Nykyiset ryhmäpoikkeusasetukset perustuvat periaatteelle, jonka mukaan ainoastaan vahingollisimmat kilpailunrajoitukset on kielletty. Aiempaa talouspainotteisempaa lähestymistapaa kuvaa se, että kaikkien vahingollisimpia kilpailunrajoituksia kuten paljaita kartelleja tai alimman sallitun hinnan määräämistä lukuun ottamatta tarkempaan tarkasteluun otetaan ne sopimukset, joiden osapuolilla on markkinavoimaa. Kilpailuviranomaiset keskittyvät haitallisimpien kilpailunrajoitusten käsittelyyn. Aiemasta hallinnollisia resursseja sitoneesta poikkeuslupajärjestelmästä on luovuttu. Kilpailuviranomaisten resurssit on siirretty sopimusten ennakkokontrollista jälkikontrolliin. Lainsäätäjä on pyrkinyt

helpottamaan vakavien kilpailunrajoitusten torjuntaa antamalla viranomaisille uusia valtuuksia ja myöntämällä helpotuksia kartellin paljastaville yrityksille. Myös yrityskauppoja koskevia säännöksiä on uudistettu niin EU:ssa kuin kansallisesti. Komissiossa valmistellaan määräävän aseman väärinkäyttöä koskevia suuntaviivoja, joita koskeva ensimmäinen luonnos on julkaistu. Kirjan viimeistely jäi odottamaan uutta hankintalainsäädäntöä. Tätä kirjoitettaessa EY:n vuoden 2004 hankintadirektiiveihin perustuva hallituksen esitys uudeksi hankintalainsäädännöksi on eduskunnan käsiteltävänä.

Havaitaan, että paljon on muuttunut. Kirjassa käsiteltäviä asioita painottaessani olen kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, millaisia valmiuksia uusi tilanne edellyttää kilpailuasioiden parissa toimivalta. Koska 101 ja 102 artiklan merkitys on lisääntynyt, olen olennaisesti lisännyt EY:n kilpailuoikeuden osuutta. Kyse ei kuitenkaan ole niinkään siitä, että aineellinen oikeus olisi merkittävästi muuttunut. Muutettujen pykälien määrä voi aiheuttaa näköharhan. Itse asiassa suomalainen tulkintadoktriini oli jo ennen 1.5.2004 varsin lähellä EY:n kilpailuoikeutta. Harmonisointi oli helppo toteuttaa, koska EY:n kilpailuoikeus oli jo muodostunut luontevaksi osaksi kansallista järjestelmää. EY:n ja kotimaisen kilpailuoikeuden integroiminen oli ollut keskeinen tavoite kotimaisessa lainkäytössä 1990-luvun alkupuolelta 2000-luvun alkuvuosiin saakka. EY-oikeuden omaksuminen nyt myös lain tasolla ei merkitse sitä, että kotimainen traditio tai aikaisemmat ennakkotapaukset olisivat menettäneet merkityksensä. Vaikka pykälätasolla aineelliset normit on yhdenmukaistettu, niitä tulkittaessa huomioon on otettava soveltamisympäristö ja kytkenät muuhun oikeusjärjestykseen. EY-oikeuden omaksuminen ei todennäköisesti tule tarkoittamaan täysin identtistä soveltamista EU:n kaikissa osissa, esimerkiksi Utsjoella ja Napolissa, vaan lähinnä sellaista – kieltämättä suhteellisen tarkkaa – yhdenmukaisuutta, jossa järjestelmän toimivuuden, ennakoitavuuden tai yritysten yhdenvertaisuuden kannalta haitallisia eroja ei päästetä syntymään. Tulevaisuus näyttää, millaiseksi EY:n kilpailuoikeuden soveltaminen kansallisella tasolla muodostuu. Toisaalta nykytilaa ymmärrämme paremmin kun tiedämme, mistä tulemme. Tätä alle viivatakseni ja kulttuurisen tuntemuksen avartamiseksi teoksessa on lyhyt historiallinen osuus, jossa mennään pitkälle menneisyyteen.

Keskeisenä valmiutena voidaan pitää myös riittävää kilpailuteorian hallintaa. Uudessa kilpailuoikeudessa on vähennetty yrityksille aiheutuvia hallinnollisia velvoitteita, mutta samalla lisätty yritysten omaa vastuuta toimiensa lainmukaisuudesta. Yritykset arvioivat itse sen, täyttääkö sopimus tehokkuuspuolustuksen edellytykset vai ei. Tarkoituksena on, että ryhmäpoikkeusasetuksia ja suuntaviivoja hyödyntäen yritys itse selvittää relevantit markkinat, yhteistyön tehokkuusvaikutukset ja mahdolliset haitat ja arvioi muutenkin kilpailuoikeudellisen asemansa. Kilpailuviranomainen ei tarkista sopimuksia etukäteen, mutta puuttuu menettelyyn ja määrää ankaria seuraamuksia, mikäli lakia on rikottu. Relevanttien markkinoiden määrittely, kilpailu- ja tehokkuusvaikutusten arviointi tai valistuneen mielipiteen antaminen sen suhteen, onko yrityksellä markkina-voimaa tai määräävää asemaa, edellyttää varsin hyvää kilpailuteorian hallintaa. Kansainvälisellä kentällä taloustiede on kilpailujuristien esperantoa, jonka avulla kommunikoidaan yli kansallisten rajojen. Pykälien, momenttien tai lain esitöiden ohella ja enenevästi niiden sijasta operoidaan konsepteilla. On korostettava, että kyse ei ole minkään valmiin mallin tai yksittäisen taloustieteellisen koulukunnan tutkimustulosten tai toimenpideohjelman omaksumisesta, vaan lakimiehen perinteisiä välineitä täydentävästä työkalupakista, jonka avulla tapauksia tutkitaan, taustalla olevia ilmiöitä ymmärretään, ongelmia ratkotaan ja informaatiotulvaa hallitaan. Kilpailuteorian soveltaminen ei tarkoita sitä, että aineelliset kysymykset siirtyisivät juristeilta taloustieteilijöille vaan sitä, että kilpailuoikeudellista argumentaatiota rikastetaan kilpailun taloustieteellä ja laajemmalla yhteiskuntatieteellisellä näkemyksellä. Olen välttänyt aikaisemmissa kirjoituksissani termin oikeustaloustiede käyttämistä lähinnä siitä syystä, että taloustieteen soveltaminen on kilpailuoikeudessa itsestään selvää. Kyse ei ole varsinaisesta siirtymästä oikeustieteestä taloustieteeseen, vaan siitä, että ratkaisun löytämisen kannalta hyödyllinen aines integroidaan osaksi kilpailuoikeudellista doktriinia. Ratkaisun on aina säilyttävä tuomioistuimen kontrollissa. Joustavuuden ohella on täytettävä riittävän ennakoitavuuden ja oikeusturvan vaatimukset. Tehokkuusvaikutusten selvittäminen ei myöskään tarkoita sitä, että esimerkiksi vapaus tai oikeudenmukaisuus menettäisivät tavoitteina merkityksensä, varsinkaan kun asiaa tarkastellaan peri-

aatteiden tai oikeuskulttuurin tasolla. Vaikka tehokkuus korostuu teknisellä pintatasolla ja useimmat tapaukset tuon välineistön avulla ratkaistaan, syvällisemmin tarkastellen kilpailuoikeus on eräänlainen markkinatalouden perustuslaki. Samoin kuin demokratiassa perustuslailla säädellään poliittisen ”hyödykkeen” eli vallan jakautumista sekä sallittuja ja kiellettyjä vallan turvaamisen tai tavoittelun keinoja, kilpailuoikeudella säädellään yritysten markkinoilla käyttämiä kilpailukeinoja. Järjestelmä luo perusteltuja odotuksia toimivuudestaan, mihin pyritään vastaamaan. Kilpailu on ilmiö ja ohjausmekanismi, ei autuaaksi tekevä voima, eikä se yksinään ratkaise yhteiskunnallisia ongelmia. Päinvastoin, se voi niitä lisätä. Samalla on selvää, että ilman riittävää kilpailua markkinatalousjärjestelmä ei voi toimia, kun taloudellisia resursseja ei käytetä tehokkaasti. Olen pyrkinyt vastaamaan osaltani haasteeseen integroimalla teokseen kilpailuteoreettista ainesta. Asiasta enemmän kiinnostuneet löytävät yksityiskohtaisen argumentaation laajahkosta väitöskirjastani Markkinavoiman sääntely EY:n ja Suomen kilpailuoikeudessa (Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 239, Jyväskylä 2003), johon tässä tarkoituksessa olen teoksessani viitannut. Em. kirjaa voi käyttää tämän kirjan oheislukemistona. Muuta hyödyllistä kirjallisuutta löytyy lähdeluettelosta.

Tutkimukselliselta kannalta olen pyrkinyt kirjoittamaan ongelmakeskeisen teoksen. Uskoisin, että kirja palvelee myös käytännön tehtävissä toimivia. Käyttökelpoisuuden lisäämiseksi teoksen liitteiksi on otettu keskeisimmät säädökset. Toivottavasti teos löytää tiensä myös opetuskäyttöön. Allekirjoittanut ottaa mielellään vastaan kritiikkiä ja parannusehdotuksia.

Asianajaja, VT Hannu Pokela Asianajotoimisto Castrén & Snellmanilta ja johtaja, KTT Martti Virtanen Kilpailuvirastosta ovat ystävällisesti lukeneet käsikirjoituksen, mistä parhaimmat kiitokseni.

Kiitän WSOY:n asiantuntevia ja miellyttäviä kustannustoimittajia teoksen toimittamisesta. Kiitän myös Bookwell Oy:tä, joka on painanut teoksen.

Espoossa 21. päivänä toukokuuta 2006

Petri Kuoppamäki

ALKUSANAT 2. PAINOKSEEN

Kirjan toinen painos kävi tarpeelliseksi kilpailuoikeuden voimakaan kehityksen myötä. Vuoden 2011 marraskuun alusta voimaan tuli uusi kilpailulaki (948/2011). Kilpailulaissa uudistettiin lain systematiikka, minkä ohella muutettiin muun ohella yritys-kauppavalvonnan aineellista testiä ja vahingonkorvaussäännöksiä. Myös menettelysäännökset kirjoitettiin pitkälti uusiksi. Samalla kun Kilpailuviraston toimivaltuuksia lisättiin, lakiin kirjattiin nyt ensimmäistä kertaa myös tutkinnan kohteena olevien elinkeinonharjoittajien oikeuksia koskevia säännöksiä. Allekirjoittanut on osallistunut uudistustyöhön asiantuntijana. EU:ssa useimmat ryhmäpoikkeusasetukset uudistettiin vuosina 2010 ja 2011. Kilpailuoikeuden siviilioikeudellinen soveltaminen (*private enforcement*) on lisääntynyt. Julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu mm. tehostamalla tarjoajien ja ehdokkaiden oikeusturvaa. On saatu myös merkittävää uutta oikeuskäytäntöä niin kotimaasta kuin ulkomailta. Kaikkia näitä ja monia muita uusia asioita käsitellään teoksen uudessa painoksessa. Lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä on seurattu vuoden 2011 loppuun asti.

Teoksen peruskonsepti on säilytetty ennallaan. Tarkoituksena on edelleen tarjota lukijalle kilpailuoikeuden ydinsisältö muodossa, jossa mennään pintaa syvemmälle, mutta säilytetään sivumäärä kohtuullisena. Tavoitteena on osoittaa paitsi se, mikä kilpailuoikeudessa tällä hetkellä on olennaista, myös kuvata uusia kehityssuuntia ja ratkaisuaan odottavia ongelmia. EU:n ja Suomen kilpailuoikeuden aineelliset säännökset on pitkälti harmonisoitu, joten normistoa käsitellään yhtenä kokonaisuutena ja rinnakkain siten, että kunkin asiakokonaisuuden yhteydessä tuodaan esille relevantit erot, sikäli kuin sellaisia on osoitettavissa.

Tutkimukselliselta kannalta olen pyrkinyt ylläpitämään edellisessä painoksessa omaksuttua ongelmakeskeistä otetta. Taloudellisen toimintaympäristön muutokset ja kilpailuteorian uudet virtaukset heijastuvat yleensä viivellä ratkaisukäytäntöön. Kirjassa käydään keskustelua esimerkiksi markkinavoiman sääntelyn haasteista ja niiden ratkaisemisesta, SIEC-testin merkityksestä, määrähintakiel-

losta, horisontaalisissa ja vertikaalisissa ryhmäpoikkeusasetuksissa ja suuntaviivoissa tehdyistä valinnoista tai leniencyyn liittyvistä periaatteellisista kysymyksistä. Näiden ja muiden teoksessa käsiteltyjen asioiden suhteen on pyritty tuomaan esille paitsi tämänhetkinen oikeustila, myös tehtyjen valintojen taustalla olevia – usein eri suuntiin vieviä – näkökohtia. Kuten ennenkin, tekijä ottaa mielellään vastaan kritiikkiä ja parannusehdotuksia.

Kiitän Sanoma Pro Oy:tä teoksen julkaisemisesta ja kustannustoimittaja Saara Parkkalia teoksen toimittamisesta sekä Sirpa Hämäläistä kirjan taitosta.

Espoossa 8. päivänä helmikuuta 2012

Petri Kuoppamäki

ALKUSANAT 3. PAINOKSEEN

Teoksen kolmannessa painoksessa kirja on saatettu taas ajan tasalle. Toimivaksi havaittua perusrakennetta ei kuitenkaan ole muutettu.

Teoksessa on otettu huomioon kilpailulakiin vuoden 2011 jälkeen tehdyt muutokset. Viime vuosina kilpailuoikeuden yksityisoikeudellinen soveltaminen on lisääntynyt myös Suomessa. Vuoden 2016 lopussa tuli voimaan uusi laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista. Hankintalainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan vuoden 2017 alusta. Kilpailuoikeudellisen tulkinnan osalta on saatu merkittäviä ratkaisuja niin kotimaasta kuin EU:sta.

Teos on monilta osin kirjoitettu uusiksi. Samalla olen lisännyt uusia jaksoja asioista, jotka olivat jääneet liian vähälle huomiolle aiemmissa painoksissa tai joiden merkitys on lisääntynyt. Nykytilan ymmärtää kunnolla vasta kun tietää, miten siihen on tultu. Tästä syystä olen säilyttänyt aiempien painosten historiallisen jakson.

Tutkimuksellisesta näkökulmasta olen kiinnittänyt tällä kertaa erityistä huomiota digitalisaation tuomiin muutoksiin ja haasteisiin. Olen kypsyttellyt aihetta kauppakorkeakoulussa pitämieni digitaalisen kilpailuoikeuden luentojen ja kansainvälisten tutkimushankkeiden kautta. Digitalisaatio tuo uusia haasteita markkinoiden ja liiketoimintakonseptien ymmärtämiseen, relevanttien markkinoiden määrittelyyn ja markkinavoiman mittaamiseen. Tekoäly mahdollistaa uudenlaisen kolluusion. Aikoinaan arveltiin, että uuden talouden mukanaan tuomat digitaaliset palvelualustat rapauttavat perinteisiä valta-asemia ja tehostavat markkinoiden toimintaa. Näin onkin käynyt, mutta nyttemmin on havahduttu myös siihen, että on syntynyt kokonaan uudenlaisia määräävän markkina-aseman väärinkäyttötilanteita. Samalla kilpailuanalyysi on monimutkaistunut ja markkinat muuttuvat aikaisempaa nopeammin.

Lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä on seurattu elokuun loppuun 2018.

Alma Talent osoittautui luotettavaksi ja tehokkaaksi yhteistyökumppaniksi. Haluan erityisesti kiittää kustannustoimittaja Aino Rauniota arvokkaasta panoksesta teoksen viimeistelyssä. Kiitän myös Eija Lauhalahtea teoksen taittamisesta.

Alkusanat

Lopuksi kiitän Suomen säitä. Teosta oli mukava kirjoittaa kotipihalla. Onneksi professoreilla on kesä-, heinä- ja elokuu, mikä mahdollistaa uuden tuotannon.

Espoossa 1. päivänä syyskuuta 2018

Petri Kuoppamäki